

Бабан Т.О. канд. екон. наук, доцент
Бондарєв Р.Р. здобувач вищої освіти ступеня магістр
Державний біотехнологічний університет, Україна

Ризики для забезпечення життєстійкості сільськогосподарських товаровиробників

Світове сільськогосподарське виробництво надзвичайно зросло за останні десятиліття, потроївшись між 1970 і 2016 роками. Хоча наразі воно становить лише близько 3,9% світового ВВП, сільське господарство є основою економіки багатьох країн, що розвиваються. У країнах з низьким рівнем доходу галузь становить близько 25% ВВП порівняно з лише 1% ВВП у ЄС. У країнах з низьким рівнем доходу зайнятість у сільському господарстві складає від 17% у середньому на Близькому Сході та в Північній Африці до 55% у середньому в Африці на південь від Сахари [2]. В Україні цей показник складає 17% [3].

Очікується, що протягом наступного десятиліття глобальне аграрне виробництво зросте на 20% завдяки більш ефективним методам ведення діяльності. Для підвищення ефективності товаровиробників потрібні не лише управлінські дії з їхнього боку, але і з боку урядів країн. Одним із способів для політиків підтримати фермерів у їхній бізнес-діяльності є прийняття нормативних актів, які сприятимуть ефективному доступу до ресурсів (насіння, добрива, корми для тварин, ветеринарні лікарські засоби, вода). Використання неякісних ресурсів, недостатнє фінансове забезпечення несуть в собі значні ризики для підтримки життєстійкості сільськогосподарських товаровиробників, особливо середніх та малих.

Якісне насіння є важливою сировиною для фермерів. Несертифіковане насіння становить порівняно велику частку насіння, яке використовується фермерами в усьому світі, і часто надходить через неофіційні канали. У той час як фермерські неформальні системи насіння є життєво важливими для підтримки біорізноманіття та стійкості до кліматичних потрясінь, несертифіковане насіння може мати різну якість. Для тих фермерів, які вирішили продавати продукцію на місцевому, регіональному чи міжнародному ринках наявність зареєстрованих сортів і якість сертифікованого насіння мають першочергове значення, адже впливають на формування ціни на продукцію.

Для підвищення врожайності сільськогосподарські товаровиробники використовують добрива. Правильне використання добрив може принести вищі врожаї, але використання фальсифікованих добрив, які поширені в багатьох країнах світу, шкодить урожайності та, відповідно, ефективності виробників. Крім того, деякі добрива можуть бути погано адаптовані до місцевих культур. Подібно до насіння, наслідки використання неякісних добрив можуть не стати повністю очевидними, доки фермерам не вдасться вжити заходів протягом вегетаційного періоду. Випробування добрив, реєстрація та вимоги до маркування гарантують, що добрива високої якості будуть доступні для фермерів. Однак без добре керованої системи реєстрації добрив зареєстровані добрива можуть бути недоступними для фермерів.

Фермерам також потрібен доступ до води, і на це впливає місцеве регулювання. Коли фермери відчують високі ризики через недостатню кількість води, вони повинні приймати стратегічні рішення. Варіантами можуть бути вирощування сільськогосподарських культур або тварин, які потребують менше води, інвестування в зберігання дощової води на фермах, щоб мати можливість пережити посушливі періоди, або відкачування ґрунтових вод чи черпання води з сусідніх водойм. Кожен із цих варіантів несе в собі свої ризики. Розвиток іригації під керівництвом фермерів, якщо масштаб є достатньо великим, може вимагати дотримання правил дозволу на водокористування. Якщо фермер інвестує в іригацію, а місцеве джерело води стає забрудненим або виснаженим, варіантів може бути небагато. Занадто мало води означає зниження урожаю, зниження росту сільськогосподарських тварин і зниження доходів.

Для розширення посівних площ фермерам окрім землі може знадобитись додаткова техніка для посадки, догляду та збирання врожаю. Але реєстрація сільськогосподарських машин може бути складною. Більшість країн вимагають офіційної реєстрації сільськогосподарських тракторів перед їх використанням. Хоча реєстрація є важливою метою для забезпечення базового рівня безпеки, дорогі або трудомісткі процеси реєстрації роблять фермерів менш рентабельними для інвестування в сільськогосподарську техніку.

При вирощуванні худоби здоров'я кожної тварини має величезне значення та вимагає багатьох вкладень. В годівлі фермери покладаються на фуражування та випас. Якщо цих ресурсів недостатньо для підтримки та вирощування худоби, особливо в посушливі періоди, вони звертаються до промислових кормів для тварин, щоб гарантувати їм якісне харчування. Окрім неякісного годування тварин, за оцінками фахівців, хвороби скорочують виробництво худоби на 20% у всьому світі та коштують фермерам близько 300 мільярдів доларів США щороку [2]. Регулювання виробництва та обігу кормів для тварин і ветеринарних лікарських засобів відіграє важливу роль у забезпеченні безпечних високоякісних сировинних ресурсів для галузі тваринництва.

Шкідники та хвороби становлять велику небезпеку для врожаю. Спалахи хвороб можуть швидко поширюватися та призводити до значних втрат врожаю. Це ставить під загрозу здатність отримувати якісні врожаї, виконувати контракти на виробництво або відповідати ринковим стандартам. За даними досліджень, хвороби знищують близько 10% світового врожаю. Фермери повинні покладатися на суворе фітосанітарне законодавство, яке дозволяє швидко ідентифікувати шкідників, повідомляти про них і вводити карантин.

Дрібні агровиробники мають обмежений доступ до значної частини фінансових ресурсів, у тому числі й традиційного банківського кредитування. Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність застави є основною перешкодою для фермерів отримати доступ до кредитів для інвестування у виробництво. У країнах, що розвиваються, земля є найпоширенішою формою застави, яка використовується для забезпечення фінансування.

Аналіз позицій України у рейтингу *Enabling the business of agriculture* (Можливості ведення агробізнесу), який відображає порівняльні умови ведення бізнесу в аграрній сфері, показав покращення ситуації щодо умов технічного

забезпечення товаровиробників, фінансових питань, регулювання ринку сільськогосподарської продукції, забезпечення водою у 2019 році порівняно з 2017 роком, але водночас дещо погіршилась ситуація з доступом до якісних добрив та насіння (рис. 1, 2) [1, 2].

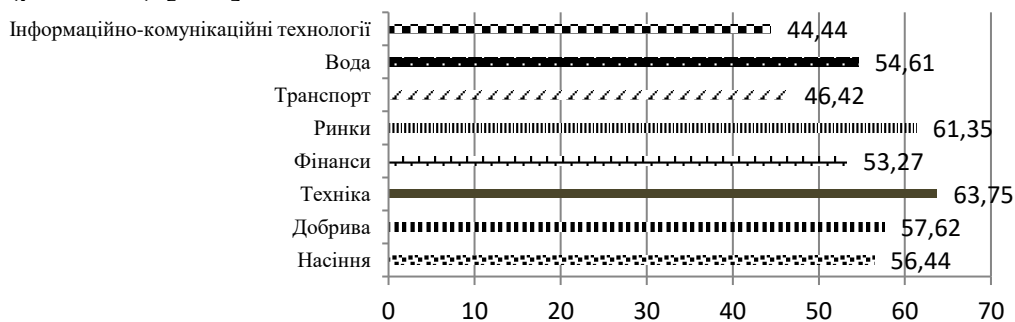

Рис. 1. Позиції України у рейтингу «Enabling the business of agriculture» у 2017 р.

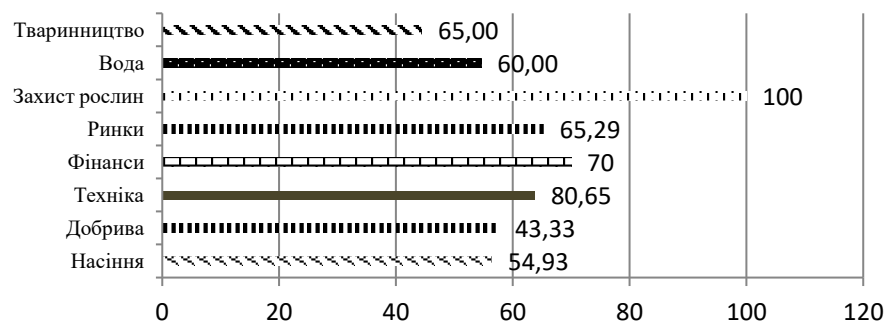

Рис. 2. Позиції України у рейтингу «Enabling the business of agriculture» у 2019р.

Одним з варіантів зниження зазначених ризиків, підвищення життєстійкості малих та середніх товаровиробників є створення та укріплення об'єднань виробників та кооперативів. Це дозволить їм покращити свої засоби до існування за рахунок об'єднання ресурсів та нарощування масштабів виробництва, забезпечення доступу до виробничих та фінансових ресурсів, посилити позиції на ринку. Купуючи необхідні ресурси та продаючи продукцію як єдина група, малі товаровиробники захищають себе від можливих ринкових коливань та отримують більш якісні ресурси та більш високі ціни на продукцію.

Список використаних джерел:

1. Enabling the business of agriculture 2017. URL.: <http://www.worldbank.org>;
2. Enabling the business of agriculture 2019. URL.: <http://www.worldbank.org>;
3. Сільське господарство України 2020. Статистичний збірник. URL.: <http://www.ukrstat.gov.ua>;
4. ФАО. 2021. Положение дел в области продовольствия и сельского хозяйства – 2021. Повышение жизнестойкости агропродовольственных систем в условиях потрясений и стрессов. Рим, ФАО. URL.: <https://doi.org/10.4060/cb4476ru>